

Yesod Mora Bölüm 3

(Dallanmış Emirler / Kökten Türeyen Mitsvalar)

1. Nazir

Bazı mitsvalar temel bir düzenlemeden [kelimenin tam anlamıyla: “kök”] ve onun çitlerinden oluşur. **Nazir**, adak süresi boyunca şarap ve kuvvetli içkiden uzak durmak zorunda olduğu için (Sayılar 6:3), buna örnektir; çünkü şarap muhakemeyi yok eder ve şehveti artırır. Bu nedenle **Daniel** oruç tuttu ve Pesah’ta şarap içmedi (Daniel 10:3–4). Çünkü [Pesah’ta şarap içme] yükümlülüğü rabbiniiktir.

Şimdi, Tanrı Nazire **sirke** içmeyi, üzümünden elde edilen herhangi bir içkiyi, taze üzümü veya üzüm çekirdeğini almayı yasakladı (Sayılar 6:3–4). Ayrıca Tora, Nazirin başına ustura gelmemesini buyurur (Sayılar 6:5); böylece kendini kadınlara çekici kılmamasın. Sadece şaraptan kaçınan bir Nazir Tanrı’ya tamamen kutsal olmaz. Yukarıda belirtilen tüm emirleri uyguladığında öyle olur. Ek yasakların nedeni budur.

Eskiler, Kefaret Günü’nde yememe yasağında da aynı yöntemi izlediler. Yemekten kaçınmak bir orucun özüdür. Gerçekten de, ne zaman Yazı nefesle (nefesh) bağlantılı “acı çekme” (inna) kökünü kullansa, bu oruca işaret eder; çünkü şehvetli nefesin gücü karaciğerdedir.

Böylece şu ifadeleri okuruz: “Çünkü nefesin et yemeyi arzuladığında” (Devarim 12:20); “Ve nefesi yiyeceği arzuladığında” (İyov 33:20); “Ve o nefes ondan yediğinde” (Levililer 7:18).

“Niçin oruç tuttuk da Sen görmüyorsun? Neden nefesimizi acıttık da Sen aldırmıyorsun?” (Yeşaya 58:3). Ayetin ikinci kısmı, birinci kısmını tekrarladığı için, nefesi acıtmanın oruç anlamına geldiğini kanıtlar. “Benim seçtiğim oruç bu mu? Bir adamın nefesini acıtacağı gün bu mu?” (Yeşaya 58:5) ve “Acı çekmiş nefesi doyor” (Yeşaya 58:10) da aynı anlamı doğrular.

“**Ba-tzom** içinde nefesimi acıttım” (Mezmun 35:13) ifadesinde **bet** harfinin neden **patah** ile vokalize edildiğini daha önce açıklamıştım.

Bilginler, [yemeye ek olarak] içmenin de Kefaret Günü’nde yasak olduğunu söylediler; çünkü Yazı şöyle der: “Ve Tanrın Rab’bin huzurunda yiyeceksin... tahılının ondalığını, şarabını ve yağın” (Devarim 14:23). Böylece Yazı şarap içmeyi “yemek” kabul eder (Yoma 76a).

Daniel kitabı şöyle der: “Hiçbir şekilde kendimi yağlamadım” (Daniel 10:3). Ardından şöyle devam eder: “Ve sen yüreğini anlamaya yönelttin ve Tanrın’ın önünde kendini acıttın (le-hitanot)” (Daniel 10:12).

Bu bölümde “nefes” sözcüğü geçmez [çünkü Daniel 10 oruçla ilgili değildir].

Kefaret Günü’nde yıkanmak da yasaktır (Yoma 76b). Ancak Bilginler, menisi çıkan bir kimsenin kendini yıkaması gerektiğini söylediler.

Eskilerin řu sözleri ne kadar yerindedir: “Küçük mitsvaya, büyük mitsvaya gösterdiğin özenle dikkat et” (Avot 2:1) ve “Bir mitsvanın ödülü mitsvanın kendisidir” (Avot 4:2).

2. On Emir

Bakınız, On Emir’in ilk beş ifadesi Tanrı’ya dairdir. Bunlar yüreğē bağılıdır [yani insanın aklına yönelmiştir] ve on ifadeden en önemlileridir. Altıncı Emir, kişiler arası ilişkilerle ilgili ifadeleri başlatır ve “Cinayet işlemeyeceksin” (Çıkış 20:13) diye açılır. Bu emir, insanın insanla ilişkisine dair ifadelerin en önemlisidir.

Şimdi genel bir kural ifade edeceğim. Ölüm cezası ve **karet** cezası yalnızca olumsuz mitsvaların ihlali için verilir; çünkü olumsuz bir mitsvayı çiğneyen kişi Tanrı’ya, olumlu mitsvayı yapmaya üşenen kişiden çok daha fazla öfkelenir.

Olumlu bir mitsvanın ihlaline karşı **karet** cezası yalnızca bir yerde uygulanır: **brit milah**. Çünkü sünnet, beden üzerindeki antlaşmanın ömür boyu süren işaretidir. Yasa, bunun bir kez yapılmasını gerektirir. Bir çocuğı sünnet ettirme yükümlülüğü babaya veya Bet Din başkanına düşer. Ancak çocuk sünnet edilmez ve yetişkin olduğunda kendisini sünnet ettirmezse, karet cezasını hak eder.

Karet cezası Pesah korbanını getirmeyen kişi için de geçerlidir; çünkü Mısır’dan Çıkış’ın anılması tüm mitsvaların köküdür. Bu nedenle, “Kendinize dökme ilah yapmayacaksınız” (Çıkış 34:17) ifadesinden hemen sonra, Yazı şöyle der: “Matsot bayramını tutacaksın” (Çıkış 34:18).

Benzer şekilde Tora’nın “Tanıklıklar, hükümler ve yasalar ne anlama geliyor?” (Devarim 6:20) sorusuna verdiği yanıt şudur: “Biz Mısır’da Faro’nun köleleriydik... Tanrı bizi güçlü eliyle çıkardı” (Devarim 6:21).

3. Tüm Olumlu Mitsvaları Kapsayan Bir Emir

Şimdi, “Bu Tora’nın sözlerini doğrulayıp yerine getirmeyen lanetlidir” (Devarim 27:26) ayetinde geçen mitsvaya işaret edeceğim. Bu ifade, tüm olumlu mitsvaları içerir. Bu, ihlalinin **karet** cezasıyla sonuçlandığı bir mitsvadır.

Bazı kişilerin neden lanetlendiğini araştırdığımızda, onların gizlice yapılan eylemler nedeniyle lanetlendiğini gördük (bkz. Devarim 27:15–26). Bu nedenle Yazı listeyi gizlice put yapan biriyle başlatır (Devarim 27:15). Nitekim lanetlenen fiillerin çoğı gizli yapılır.

Kız kardeşiyle veya kayınvalidesiyle ilişkide bulunan kişinin lanetlenmesinin nedeni (Devarim 27:22–23), kişinin kimse şüphelenmeden onlarla yalnız kalabilmesidir.

Benzer şekilde, hayvanla ilişkide bulunan kişi de lanetlenir (Devarim 27:21); çünkü hayvan konuşamaz [bu nedenle hakkını arayamaz].

Lanetlerin sonunda Yazı şöyle der: “Bu Tora’nın sözlerini doğrulayıp [gizlice, Tanrı’yı öfkeliendirmek için] yerine getirmeyen lanetlidir” (Devarim 27:26). Çünkü eğer bunu açıkça yaparsa, Bet Din onu zorlar veya cezalandırır.

Bu nedenle “bu şeylerin hiçbirinde kendini kirletme” (Levililer 18:24) ifadesindeki “bunlar” kelimesinin anlamı “bunlardan herhangi biri” gibi görünmektedir; tıpkı “Bir ölüyle tame olmuş biri bunların hepsine dokunursa...” (Hagay 2:13) ayetindeki gibi.

Bilerek ve açıktan günah işleyen kişinin Tanrı’nın adını kirlettiğini, “yanlışlıkla işlenen günah için sunulan kurban” (Levililer 4:2) kanıtlar.

Gerçekten de İsrail topluluğunun tamamı, Tanrı’nın adının kutsallığı zedelenmesin diye, “nefes alan hiçbir şeyi sağ bırakmayacaksınız” (Devarim 20:15) mitsvasını ihlal etti; **Givonlular**’ı bağışladıklarında (Yeoşua 9:26). Bunu, ettikleri ant nedeniyle yaptılar (Yeoşua 9:15).

Temenni:

Mitsvaların nasıl bir kökten dallandığını, bir emrin yalnızca literal yükümlülüğten ibaret olmayıp, aklın ve disiplinin ördüğü ek çitlerle tamamlandığını göstermek, nazir örneğinden, On Emir’in içsel düzeni ve olumlu mitsvaların tek bir ilkeye indirgenebilir bütünlüğünden yola çıkarak, Tora’nın emirlerinin yalnızca hukuki maddeler değil, zihinsel bir yapı, disiplinli bir düzen olduğunu ortaya koymak, mitsvaların iç yapısını anlamaya çalışanlara yardımcı olmak amacıyla bu konuyu yazmaya giriştim. Bu konu, bilgelik arayana yol gösterebilir. Bu çalışma zihinlere berraklık sağlasın ve kimse elinden düşürmek istemesin.

Yesod Mora Bölüm 4

Zaman, Mekân ve Cinsiyete Bağlı Mitsvalar

1. Belirli Koşullara Bağlı Mitsvalar

Bazı mitsvalar, **yakmalık sunular** sağlamaya, **kutsal ekmekler** (Çıkış (Şemot) 25:30), Sunak üzerine dökülen **şarabı** sağlamaya ve **ışıklar için yağ** sağlamaya ilişkin mitsvalar gibi, cemaat üzerine yüklenmiştir. Diğer bazı mitsvalar—**kohen gadol** (Vayikra 21:10-13), sıradan **kohenler** (Vayikra 21:1-15) ve **Levililer** (Bamidbar 3:5-10, 8:23-26) ile ilgili yasalar—belirli aileler için zorunludur [bu durumda **Levi** ailesi/kabilesi]. Bu tür birçok mitsva vardır. Bir dizi mitsva da, bir **kral** (Devarim 17:16-20), bir **Nazir** (Bamidbar 6:1-21), bir **metzora** (Vayikra 13-14) ve **tame** olanlar gibi belirli bireyler için geçerlidir. Bu yasalar için soy bağı bir rol oynamaz.

Mitsvaların çoğu hem erkekleri hem de kadınları kapsar. Diğer bazıları ise yalnızca erkeklere aittir; örneğin **brit milah** (Bereşit 17:10-14; Vayikra 12:3), **gece boşalması** (Devarim 23:10-11), **ilk doğan** (Çıkış (Şemot) 13:2, 11-12; Bamidbar 18:15), **ilk doğanın fidyesi** (Bamidbar 13:13; 18:15-16) ve **bekhor’un çifte payı** (Devarim 21:15-16).

Bazı mitsvalar ise yalnızca kadınlara yöneliktir; **nidda** yasaları (Vayikra 15:19-20, 25:30), **doğum** (Vayikra 12:1-8), **sota** (Bamidbar 5:11-31), **genç bir bakirenin**

baştan çıkarılması (Çıkış (Şemot) 22:15) ve **evli bir kadının veya bir küçüğün adakları** (Bamidbar 30:4-16) gibi.

Bazı mitsvalar, dışsal bir koşula bağlıdır; **yakmalık sunular** (Vayikra 1:1-7), bayramlarda getirilen **ek sunular**, ve **yılda üç kez yapılan hac yükümlülüğü** (Çıkış (Şemot) 24:14-17; Devarim 16:16-17) böyledir. Bu mitsvalar sadece isteğe bağlı değildir; **Mikdaş'ın** fiilen varlığını gerektirir.

Dışsal bir koşula bağlı mitsvalar arasında şunlar vardır:

- Bir **oğlumuz varsa**, onu sünnet etmeliyiz.
- Oğlumuz **ilk doğan** ise, onu fidyelemeliyiz (Çıkış (Şemot) 13:13; Bamidbar 18:15).
- Bir ağaç dikersek, meyvesini üç yıl yememiz yasaktır; dördüncü yılda ise meyvesini toplayabiliriz (Vayikra 19:23-24; Devarim 20:6).
- Bir tarlamız veya bağımız varsa, ürünün **maaser'**ini ayırmalıyız (Devarim 14:22-27).
- Borç verirken, **alacaklı gibi davranmamalıyız** (Çıkış (Şemot) 22:24).
- Karımızdan **zina şüphesi** edersek, yasada belirtildiği gibi davranırız (Bamidbar 5:11-31).
- Erkek veya kadın kölelerimiz varsa, ya da biri bir kadını almışsa, **Tora'nın belirlediği prosedürler** izlenmelidir (Çıkış (Şemot) 12:44; 20:10; 21:2-11, 32; Devarim 5:14; 15:12-18; 23:16-17).

Buna benzer birçok mitsva vardır; bunların çoğu **dinim u-mishpatim** kategorisine girer [insan ilişkileriyle ilgili hukuk].

Bazı mitsvalar **zamana bağlıdır**. Örneğin **brit milah**, doğumu izleyen **sekizinci günde** yapılır (Bereşit 17:12; Vayikra 12:3). **Erekh-adakları** (Vayikra 27:2-8) bir aylıktan beş yaşna, beşten yirmiye, yirmiden altmışa kadar **farklı değerlerle** belirlenir.

Birçok mitsvanın uygulanması yalnızca **gündüzdür**: brit milah (Pesahim 4a; Megillah 20a; Yevamot 72b) ve **olah** (Tamid 3:2-3; Zevahim 10:1; Pesahim 5:1) bu kapsamdadır.

Diğer bazı mitsvalar yalnızca **gecedir**: **Pesah kurbanının yenmesi** (Çıkış (Şemot) 12:8-11) ve **Omer'in** sayılması (Vayikra 23:15; Menahot 66a).

Bazı uygulamalar **gün ile gece arasındaki eşikte**, yani **alacakaranlıkta** yerine getirilir: **Menorah'**ın yakılması (Çıkış (Şemot) 27:21) ve **tame kişinin** ordugâha giriş sınırı (Devarim 23:12). Aynı zaman, **Pesah kurbanının kesilmesinde son sınırdır** (Çıkış (Şemot) 12:6).

Bazı mitsvaların uygulaması **öğle vakti** başlar: **Minha** (Berakhot 27b) ve Pesah kurbanının ilk kesilebildiği zaman (Pesahim 61a).

Bazı mitsvalar **haftada bir** uygulanır: **Şabat** (Çıkış (Şemot) 20:8-10; Devarim 5:12-14).

Diğerleri **yılda bir kez**: **Şavuot**, **Yom Ha-Zikkaron** (Roş Haşana), **Yom Kippur** ve **Şemini Atzeret**.

Bazı mitsvalar **yedi gün boyunca** uygulanır.

Matsa yeme mitsvası, düz anlamıyla **yedi gün boyunca** zorunludur; çünkü Tora önce **Pesah**'ı anar, sonra şöyle der:

“Yedi gün boyunca onunla birlikte matsa yiyeceksiniz... Mısır'dan çıktığınız günü hatırlayınız diye” (Devarim 16:3).

Tora böylece matsanın yedi gün yenmesini, İsrail'in Mısır'dan çıktıktan sonra **yedi gün matsa yemesine** bağlar; çünkü **bulut**, Mısır'dan çıkış anından itibaren, **Pharaoh boğulana kadar**, İsrail'in önünde **gece gündüz** yürümüştür. Moşe ise —daha önce açıklandığı gibi (Çıkış (Şemot) 12:15, 22)— **bulut olmaksızın**, İsrail'i **Mişkan kurulana kadar** yürütmüştür.

Aynı durum **Sukkot'un yedi günü** (Vayikra 23:42-43) ve **Hanuka'nın sekiz günü** için geçerlidir (Shabbat 21b).

Buna ek olarak:

- **Megilat Ester**'in zamanında okunması (Megillah 2a, 4a),
- **tam Hallel**'in on sekiz gün ve bir gece okunması,
- **yarım Hallel**'in her **Rosh Hodesh**'te ve Pesah'ın son altı gününde okunması (Arakhin 10a-10b),
- **Omer**'in yedi hafta sayımı (Vayikra 23:15-16),
- **Şemita** ve **Yovel** yıllarının kutsanması (Vayikra 27:1-12).

Birçok mitsva, herhangi bir **dış koşula** veya **zamana** bağlı değildir. Bu mitsvalar, emir çağını dolduran—kız için on iki, erkek için on üç—tüm **İsrailoğulları** için zorunludur. Erkek, kadın, kral, kohen, zengin, fakir, sağlıklı veya hasta fark etmez. **Gerim** için de aynıdır; **tek bir yasa** vardır.

Bu mitsvalar **temel prensiplerdir (ikkarim, “kökler”)**.

Temenni:

Zaman, mekân ve insanın biyolojik-toplumsal şartlarına bağlı mitsvaların düzenini, Tora'nın yalnızca soyut ilkeler toplamı olmadığını; aksine yaşayan, tarihsel dünyaya nüfuz eden bir hukuk-bilgelik sistemi olduğunu, mitsvaların sınıflandırılmasının ardındaki akılsal tutarlılığı, Tora'nın yapısal bütünlüğünü göstermek amacıyla bu küçük çeviriye yazmaya giriştim. Bu konu, bilgelik arayana yol gösterebilir. Bu küçük çalışma zihinlere berraklık sağlasın ve kimse elinden düşürmek istemesin.

Yesod Mora Bölüm 5

TEMEL MİTSVALAR

1. Aklın Temeline Dayanan Mitsvalar

Dördüncü bölümün sonunda belirtilen temel mitsvalar, **kalbe yerleştirilmiş** mitsvalardır. Bunlar **yer**, **zaman** veya başka herhangi bir şeye bağlı değildir. Bunlara **pikkudim** (“yükümlülükler”) denir; çünkü bir **pikkadon** (emanet) gibi, bir koruyucuya saklaması için teslim edilen bir emanet gibidirler [zira bunlar, bedene emanet olarak yerleştirilmiş ve sonunda geri alınacak olan insanın aklî ruhundan gelir]. Bu nedenle Kral David şöyle der: “**Aşem'nin pikkudim'i** doğrudur” (Psalms

19:9). **Pikkudim**, Moşe aracılığıyla Tora verilmeden önce, akıl yoluyla zaten bilinmekteydi.

Bu tür birçok mitsva vardır. **On Emir** bunun bir örneğidir; ancak **Şabat** bunun dışındadır, çünkü Şabat aklîle değil **geleneğe** dayanır.

Pikkudim, Moşe tarafından tekrar edilmişlerdir. Tora, “Ve [Avraam] Benim **pikudimi**, mitsvalarımı, **hukkimimi** ve **torotumu** korudu” (Bereşit 26:5) dediğinde pikkudim’den söz eder. Eğer atamız **Yaakov**, cinsel yasakların tümünü akılla bilebilseydi, **iki kız kardeşle aynı anda evlenmezdi**. Bu nedenle “Bütün bu iğrençlikleri ülkenin adamları yapmışlardır” (Vayikra 18:27) cümlesini, cinsel yasakların çoğunu kapsaması olarak yorumlarız —örneğin **erkek erkeğe cinsel ilişki**, Tanrı’nın isteğine aykırıdır ve doğa yasalarına ters düşen bir **to‘evadır**. Aynı durum, bir erkek veya kadının **bir hayvanla** cinsel ilişkiye girmesi (Vayikra 18:23) ve **çok yakın akrabalarla** cinsel ilişki için de geçerlidir. Bu nedenle “ona yakın olan” (Vayikra 21:3) ifadesi, “kız kardeşine”—yani “babasının ve annesinin kızına”—bağlıdır. Bu ifade, “Ve İsrail, Mısırlıların ölülerini deniz kıyısında gördü” (Çıkış (Şemot) 14:30) cümlesine benzer.

Avraam bu nedenle şöyle demiştir: “Gerçekten o benim kardeşimdir, babamın kızıdır fakat annemin kızı değildir” (Bereşit 20:12). **Bet Din’in bunu cezalandırmaması**, bunun akılla bilinen bir yasak olmadığına kanıttır.

Birisi “Neden yasa kız kardeş ile erkek kardeş arasında fark koyar?” diye sorarsa, belki bize neden **bakire** ile **bakire olmayan** arasında fark koyduğunu ve neden bunu bir erkek kardeş için yapmadığını söyleyebilir.

2. Temel Mitsvaları Hatırlatan Mitsvalar

Bazı mitsvalar, temel prensiplerin **hatırlatıcıları** olarak hizmet eder. Örneğin, **Şabat**, yaratılışı hatırlatır [ve yaratılışa iman temel bir ilkedir]. Aynı şekilde, kişinin kölesine Şabat günü çalışmayı yasaklaması, **Mısır’dan Çıkış’ı** hatırlatır (Devarim 5:14-15). Benzer şekilde **Pesah kurbanı**, **matsa**, **maror**, **sukka**, **mezuzah**, elde ve başta taşınan **tefillin**, hep birer hatırlatıcıdır. Aynı şekilde **tzitzit** de böyledir (Bamidbar 15:41).

Mavi iplik (*tekhelet*) olmasa bile, kişi yine de mitsvayı yerine getirmiş sayılır —tıpkı **maror** olmadan matsa mitsvasının yine de geçerli olması gibi.

Çünkü asıl hatırlatıcı **tekhelet**’tir. Bu nedenle **efod**’un kaftanı tamamen mavidir (Çıkış (Şemot) 28:32) ve **kutsal tacın levhası** mavi bir iplikle bağlanır (Çıkış (Şemot) 39:30-31).

Şimdi, yalnızca dua sırasında **tallit**’e bürünen kişi, mitsvayı tam anlamıyla yerine getirmiş olmaz. Gerçekte insan, **gün boyunca** tzitzit taşımakla yükümlüdür; çünkü pazarda dolaşırken gözleri çeşitli şeylere yönelir ve kalbi, gözün gördüklerine dua anına kıyasla çok daha fazla meyleder.

Bunu, Tanrı korkusu olmayan birçok kişinin yalnızca **görünüşte saygınlık kazanmak** için dua sırasında tallit'e büründüğünü gördüğüm için belirtiyorum.

Efod ve **hoshen** [Çıkış (Şemot) 28:15] de hatırlatıcıdır. Aynı durum **gid ha-nasheh** yasağı için de geçerlidir (Bereşit 32:33). Bu da bir hatırlatıcıdır. Bu yasa, **Pesah kurbanının yenmesi** gibi hatırlatıcı bir mitsvadan tamamen farklıdır.

Şimdi, **gid ha-nasheh**'in neden yasaklandığını açıklayacağım.

Bir baba kendisi ve soyundan gelenler için bir şeyi kabul ettiğinde, oğlu babasına uymakla yükümlüdür. Bu nedenle İsrail halkı **Purim günlerini** (Ester 9:28) ve **orucu** (Ester 9:31; Zekeriya 8:19) tutar. Oğul bunları tutmazsa, **Her Şeye Kadîr Olan Tanrı'nın emrini** ihlal eder.

Gid ha-nasheh yasağı, Tanrı'nın Yaakov'a gösterdiği **hesed**'in kalıcı kılınması içindir; çünkü Yaakov bizim **tek** atamızdır —Avraam ve Yitshak gibi değildir; onların soyları, Tanrı'nın seçmediği uluslarla karışmıştır. Yaakov ise onların yiyeceğini veya şarabını tüketerek kendini kirletmemiştir. Bu durum Tora'nın düzenine uygundur: "Kenaan lanetlidir" (Bereşit 9:25)... İsrail'in çocukları, **Shem** soyundan oldukları için karışmamalıdır.

Peygamber şöyle der: "Aşem'in Yehuda ile bir davası vardır ve Yaakov'u cezalandıracaktır" (Hosea 12:3). "Yaakov'u cezalandıracaktır" ifadesi, Yaakov'un çocuklarını kasteder. "Yehuda ile" ifadesi de bunun kanıtıdır.

Ardından şöyle der: "Rahimdeyken kardeşinin topuğunu tuttu" (Hosea 12:4). Bu, Tanrı'nın Yaakov'a, doğmadan önce bile Esav'ın topuğunu tutacak gücü verdiğini gösterir. Bu güç başka hiç kimseye verilmemiştir.

Bazılarının iddia ettiği gibi Yaakov'un Esav'ın topuğunu **doğumdan sonra** tuttuğu görüşü yanlıştır. Çünkü Tora şöyle der: "Ve sonra kardeşi çıktı ve onun eli Esav'ın topuğunu tutmuştu" (Bereşit 25:26). Eğer söyledikleri doğru olsaydı, Tora şöyle yazardı: "Kardeşi çıktı ve onun eli Esav'ın topuğunu tuttu." Ayrıca Tora şöyle der: "Rahimdeyken kardeşinin topuğunu tuttu ve gücüyle bir meleğe karşı mücadele etti" (Hosea 12:4). Yani Yaakov meleklerle mücadele etti ve melek onu yenemedi —bu da **gid ha-nasheh** yasağının nedenini hatırlatır.

Bu nedenle Yaakov çok yücedir.

Ayrıca, tıp bilimine göre her sağlıklı organ, insan bedenindeki karşılığını güçlendirir; her zayıf organ ise zarar verir.

Tora şöyle dediği için: "Yaakov'un uyluğunun oyuk yeri incindi" (Bereşit 32:26), o günden itibaren **gid ha-nasheh** yenmesi yasaklandı. Yaakov'un çocukları babalarına saygı göstermekle yükümlüdür.

Bu konuyu uzun anlattım; çünkü metnin düz anlamı bunu gerektirir. Yaakov ile meleğin mücadelesi Tora'da yalnızca **gid ha-nasheh** yasağını gerekçelendirmek için yer alır (Bereşit 32:33). **Brit milah** yasası böyle değildir, çünkü şöyle yazılmıştır: "Sekizinci günde, onun orlasının eti kesilecektir" (Vayikra 12:3).

Öksüz ve dul konusunda ise Tora şöyle der: "Mısır'da köle olduğunuzu hatırlayın" (Devarim 16:12) ve "Tanrı'nın işine hükmetmeyin."

Temenni:

Akla yerleştirilmiş temel mitsvaların, yani *pikkudim*'in, Tora'nın derin yapısındaki konumunu, akıl ile vahyin çatışmadığını; tersine, birbirini tamamlayan iki bilgi kaynağı olarak işlediğini, Tora'nın akısal olarak da kavranabilir olduğu yönündeki klasik geleneği yeniden görünür kılarak hem mitsvaların kök yapılarını hem de hatırlatma işlevi taşıyan sembolik mitsvaların sistemdeki yerini açıklığa kavuşturmak amacıyla bu kk çeviriyi yazmaya giriştim. Bu konu, bilgelik arayana yol göstersin. Bu kk çalışma zihinlere berraklık sağlasın ve kimse elinden düşürmek istemesin. G.D. Aralık 2025